

An aerial photograph of a modern urban waterfront park. The park features green spaces with young trees and shrubs, paved paths, and circular grassy areas. In the background, there are modern buildings and a body of water. The text 'PLAN 22+' is overlaid in the top right corner.

**PLAN
22+**

**KLIMAUDFORDRINGEN
OG DE 1090 STEDS-
OG OMRÅDE-
UDVIKLINGSPLANER**

Plan22+ er en femårig indsats fra Plan- og Landdistriktsstyrelsen og Realdania, som frem mod 2027 skal udvikle ny viden og redskaber til at indfri klimamålsætninger gennem den fysiske planlægning. Formålet er at understøtte kommunernes klimaarbejde ved at udvikle det faglige grundlag for at vurdere, prioritere og diskutere, hvordan klimahensyn kan indarbejdes i den helhedsorienterede fysiske planlægning for velfungerende byer og landområder.

© 2024 / Plan22+

KLIMAUDFORDRINGEN OG DE 1090 STEDS- OG OMRÅDEUDVIKLINGSPLANER

FORFATTER

Carsten Jahn Hansen.
Lektor i planlægning, Forskningsgruppen Planning for Urban Sustainability (PLUS), Institut for Bæredygtighed og Planlægning, Aalborg Universitet

REDAKTION

Ellen Højgaard Jensen

KORREKTUR

Charlotte Sjølland

FOTOS

Carsten Jahn Hansen ©

PORTRÆTFOTO

Thomas Lekfeldt

LAYOUT

by Ida Nissen

Denne artikel er en del af en serie, hvis mål er at give et bredt billede af, hvad der forskes i i relation til den fysiske planlægning, den grønne omstilling og reduktion af CO₂.

Samtidig giver artiklerne også bud på, hvor vi mangler viden. Alle artikler vil komme ind på tre grundlæggende spørgsmål, nemlig: Hvad ved forskningen om emnet, hvad er der brug for mere viden om og sidst men ikke mindst, hvad er de største udfordringer?

Der vil udkomme en række artikler i løbet af 2024. Du kan finde dem alle her på hjemmesiden: www.plan22.dk

Rigtig god læselyst!

Britt Vorgod Pedersen
Sekretariatschef Plan22+

KLIMAUDFORDRINGEN OG DE 1090 STEDS- OG OMRÅDEUDVIKLINGSPLANER

CARSTEN JAHN HANSEN

Lektor i planlægning, Forskningsgruppen Planning for Urban Sustainability (PLUS), Institut for Bæredygtighed og Planlægning, Aalborg Universitet

Alle danske kommuner arbejder med udviklingsplaner, der ligger udenfor det traditionelle plansystem. Et igangværende forskningsprojekt har kortlagt ikke mindre end 1090 stedssensitive udviklingsplaner. De er helhedsorienterede, men det er tankevækkende, at kun ganske få af dem adresserer CO₂ spørgsmålet.

I denne artikel ses nærmere på de mange ikke-lovbundne strategier og planer, som på lokalt niveau forsøger at få greb om steds- og områdeudvikling. Udviklingen har vist, at der udover kommune- og lokalplanlægningen er vokset et særdeles innovativt og potent lag af lokalt orienteret planlægning frem, som her i artiklen vil blive kaldt "udviklingsplanlægning". Det er et fænomen, der dækker over mange typer af planer, men som på tværs af disse ofte har et helhedsorienteret sigte i nærområder, såsom bydele, forstæder, oplandsbyer, landsbyer, mv. Det vil sige et sigte og en skala, der længe har været italesat som nødvendigt for at få bedre greb om bæredygtighed og klima i praksis. Hvad er derfor disse planers og "planlægningsrums" muligheder og begrænsninger for at komme videre med integration af klimaaspekter i planlægningen?

Figur 1. "Unbearable" af kunstneren Jens Galschiøt – en isbjørn i kobber, spiddet på en olierørsledning. Denne skarpe kommentar til menneskets påvirkning af klimaet via CO₂ har været med på COP21 i Paris og ses her udlånt i marts 2022 til festivallen Demokratiets Genklang i Aalborg. I baggrunden ses "Create" bygningen (grå), der bl.a. huser Institut for Bæredygtighed og Planlægning, Aalborg Universitet.

Klima i planlægningen lokalt – fokus, status og udfordringer

Mange husker det voldsomme skybrud i København i 2011, der forårsagede et hidtil uset omfang af skader, trafikale problemer og udgifter i milliardklassen. Det var en øjenåbner. Men det var også en påmindelse om, at nu var det på tide at handle, da andre lokale hændelser og viden om klimaforandringer længe havde været kendt. Derfor aftalte Regeringen og Kommunernes Landsforening (KL) i 2012, at kommunerne skulle udarbejde klimatilpasningsplaner. Her i sommeren 2024 kan det konstateres, at alle kommuner nu er engagerede i klimaplanlægning og har forpligtet sig gennem beslutninger i kommunalbestyrelserne.

Fra 2012 var opmærksomheden i første omgang primært rettet mod kortlægning af risici for oversvømmelser på særligt sensitive lokaliteter. Siden er kortlægningen af udfordringer med vand blevet landsdækkende og indbefatter et fokus på både regnvand, grundvand og havstigninger. Fra 2018 har det dertil været et lovkrav, at oversvømmelse og erosion skal indgå i kommunernes fysiske planlægning. Vand har fyldt meget politisk, og det illustrerer det hidtil primære sigte med klimahandlingsplanlægningen lokalt – at der først og fremmest har været tale om tilpasning til klimaforandringer og en hel del mindre om forebyggelse.

Figur 2. Mange mindre havne i Danmark er allerede udfordret af klimaforandringerne gennem stadig hyppigere oversvømmelser, som her ved Vildsund.

Den lokale klimapolitik og -planlægning er dog ved at skifte gear. I 2019-2023 blev "DK2020 – Klimaplaner for hele Danmark" projektet¹ f.eks. gennemført med den hensigt at styrke kommunernes klimaarbejde og indsats for at leve op til målsætningerne i Paris-aftalen fra 2015. Det har medført et fokus på certificering ved at tage afsæt i internationale standarder for klimaplanlægning i form af "The Climate Action Planning Framework (CAPF)" i regi af C40 Cities².

I en opsamling af arbejdet med klimaplanlægning i kommunerne (CONCITO & Realdania 2024) og en evaluering af DK2020 (Iris Group 2024) konstateres, at alle kommunerne er ved at være med nu. Dette er unikt i international sammenhæng. Rådgivernes rapporter peger desuden på, at klimaplanerne breder sig over stadig flere emner og med et betydeligt øget politisk fokus på CO₂-reduktioner og -neutralitet, dvs. forebyggende tiltag. Set ift. planlægningstilgange nævnes, at kommunerne lægger vægt på frivillighed, fleksibilitet og metodefrihed. Dette kan udfordre mulighederne for etablering af et fælles sprog, genkendelige tilgange samt monitorering og vurdering af effekter på tværs af kommunerne. På den anden side kan det hævdes (tillader denne artikelforfatter sig at indskyde), at sådanne tilgange imødekommer den konkrete lokale situation, altså "stedet" og problemstillingens reelle geografi. Det påpeges desuden i rapporterne, at kommunerne har gavn af at søge inspiration hos hinanden og i egen tidligere planlægningspraksis. Dertil involverer mange kommuner deres nabokommuner, ligesom nogle initiativer går på tværs af kommunegrænser. I forhold til borgerinddragelse sker dette i meget varierende grad og omfang. Endelig konstateres i evalueringerne, at klimaarbejdet ofte refererer til kommuneplanen, spildevandsplanen og beredskabsplanen, men at det er svært at nå bredere ud i andre sektorer og til Planstrategien.

Samspillet mellem klimaplaner, planstrategier, byplaner og kommuneplanlægning har også været peget på som en særdeles vigtig udfordring af Kommunalteknisk Chefforening m.fl. (KTC et al 2021). I den forbindelse tales om behov for at nå bedre ud til planlægningen i bydele, bymidter, forstæder, landsbyer, mv. Dertil peges på potentialet i at række ud til og i højere grad aktivere fællesskaber og borgerne på lokalt niveau. Endelig peger staten på, ifm. klimaets indtog i Planloven, at klima er et tema, som kræver helhedsorienteret og dialogbaseret planlægning, der afvejer de mange interesser og hensyn (jf. Planinfo).

Med andre ord ser klimaplanlægningens praksis og behov ud til at brede sig og søge mod en større grad af integration på tværs af temaer, sektorer, "siloer" og plantyper. Der tales om øget fokus på merværdier på tværs, flere og bedre koblinger mellem indsatser og planer samt i højere grad at inddrage lokale

områder, aktører og borgerne i klimaplanlægningen. Målet er at skabe bedre lokal forankring, bedre løsninger og styrket bevidsthed. DK2020 projektet videreføres de næste fem år i regi af "Klimaalliancen", hvor fokus er på implementering af kommunernes klimaplaner. Tanken er, at dette skal ske gennem dannelse af et "fælles udviklingsrum for det omfattende omstillingsarbejde".³ Dette vil stille store krav til planlægningen, nærmere betegnet i planlægningens maskinrum, og i hvad der her i artiklen betegnes som lokale "planlægningsrum". De centrale spørgsmål for denne artikel er derfor:

- Hvad vil være passende lokale planlægningsrum til klimaarbejdet?

- Hvordan favner planlægningen det strategiske og tværgående, når der samtidig ønskes nærhed, situationstilpasning og øget lokal involvering?

Som hjælp til dette ser næste afsnit nærmere på, hvad bl.a. forskningen kan fortælle om særligt de senere års udvikling i planlægningen og de udfordringer og muligheder, dette giver for lokal klimahandlen.

Planlægningens nyere udvikling og fremvæksten af nye planlægningsrum

Planlægning af steders og områders udvikling har været et fælles anliggende, et samfundsdefineret behov, i generationer. I 2025 kan Danmark markere 100-års jubilæum for den første lov om byplanlægning. Selvom loven hvilede på et frivillighedsprincip, så markerede den et begyndende øget ansvar for, at udviklingen af vores fysiske omgivelser også måtte ske med "det fælles bedste" for øje. Altså at egeninteresser måtte tilpasses kollektive interesser. Deri ligger en grundlæggende brydning og iboende konflikt, som altid har været det nok mest centrale planlægningsdilemma.

I dag er planlægningen blevet et billede på, hvordan vi styrer og forvalter vores samfund og forsøger at varetage en lang række tværgående kollektive hensyn. Planlægningen er blevet et udtryk for vores samfundssind og demokrati, og den rummer et omfattende og meget varieret bud på, hvad vi vælger at prioritere af udfordringer og temaer samt måder at bearbejde disse på. Det

betyder bl.a., at planlægningen favner en mangfoldighed af idéer, paradigmer og normer, som afspejler både økonomiske, miljømæssige, sociale og kulturelle interesser. Vi er igennem planlægningens praksis desuden vidne til meget forskellige strategiske tilgange, både reaktive og proaktive samt analytiske og lærende (Sehested 2013). Dertil ser vi en betydelig variation i samarbejds- og inddragelsesformer, der er tæt på at bringe hele Arnsteins (1969) "inddragelsesstige" i spil, fra ingen indflydelse til fuld selvbestemmelse.

Når klima entrerer scenen som en norm i lokal politik og planlægning, er det derfor ikke nyt for planlægningen at skulle ryste posen og finde plads til "mere". Planlægningen er særdeles vant til at skulle optage nye hensyn. I forsøget på at integrere "det nye" vækkes typisk både gamle og nye opfattelser af planlægningens rolle til live. For selvom planlægning generelt kan hævdes at have gennemlevet forskellige faser i de sidste 100 år – fra rationelle ekspertdominerede til mere værdiorienterede borgernære former – så sameksisterer mange faser og former også i dag (Allmendinger 2017). Det kan føre til komplicerede politiske og faglige diskussioner om, hvilke aktører, planlægningsformer og planlægningsrum der vil være de rette til at bearbejde den konkrete udfordring.

Figur 3. Selvom klimahandlingsplanlægningen hidtil har haft størst fokus på tilpasning, så er der masser af eksempler i den øvrige planlægning på indpasning af forebyggende løsninger lokalt, som her på Bønnerup Strand Havn. I de senere år har de stadigt større energiprojekter dog udfordret mange lokalområder, som kalder på en betydeligt mere helhedsorienteret og hensynsfuld stedssensitiv planlægning.

Ofte findes svaret ved at finde frem til rollefordelinger og sammensætninger af kombinationer af ovenfra kommende styring og initiativer fra staten og decentrale lokale planlægningstiltag. Introduktion af nye planlægningstemaer kan derfor også udvikle sig til en institutionel kampplads, hvor staten og kommunerne kæmper om opgavefordelingen og udviklingen af nye instrumenter.

Udfordringerne med at finde frem til passende planlægningsrum handler dog om meget andet end kampe mellem formelle institutioner. Vores forståelse af udvikling, og hvad vi opfatter som steder og områder, har ændret sig væsentligt i de seneste 2-3 årtier. Kort fortalt lever vi ikke længere hverdagen i klart definerede lokale områder af f.eks. provinsbyer med oplande. I stedet har geografiske studier længe påvist, at vi i Danmark lever i et grænseløst bylandskab (Jensen et al 2013). Det drives frem af tendenser til koncentration af økonomiske og erhvervsmæssige aktiviteter i storbyer eller netværkslignende bysamfund, som til gengæld dækker stadig større områder. Det viser sig bl.a. ved omfattende pendling på tværs af kommunegrænser og gennem omstruktureringer af service. Og det betyder, at vi i stigende grad har forstået os selv og udviklingen via termer som eksempelvis relationer, mobilitet og flygtighed.

Disse tendenser har også påvirket opfattelser af, hvad der kan betragtes som et "sted". I dag handler stedsdefinitioner i høj grad om, hvordan stedet både ser sig selv og ses af andre i en globaliseret og relationel verden. Steder er både fysiske og sammenflettede af multiple og flere lag af mening, derfor kan en ret så ligetil definition af sted hævdes at være "en meningsfuld lokalitet" (Cresswell 2015). I en virkelighed præget af relationer og mobilitet diskuteres og gendannes denne mening hele tiden i et samspil mellem det lokalt bundne og omgivelserne. Det medfører interessante diskussioner om stedsidentitet og livskvalitet (Healey 2010), når man f.eks. føler tilhørsforhold til flere steder. Med andre ord kan man hævde, at det lokale ikke er så lokalt længere (Madanipour & Davoudi 2015).

Dette har ændret rammebetingelserne for planlægning, for hvordan kan denne grænseløshed, dynamik og omskiftelighed i udviklingen favnes i konkrete strategier og planer for steds- og områdeudvikling? I udviklingsstudier har man i 15-20 år talt om at bevæge sig væk fra ovenfra-og-ned "steds-blinde" strategier, der behandler steder ens og kopierer tilgange fra sted til sted. I stedet italesættes behov for betydeligt mere "stedsbaserede" eller stedsopmærksomme tilgange, der forstår og i højere grad udnytter specifikke steds kvaliteter og -kapaciteter (Barca et al. 2012). I Danmark kender vi det f.eks. som et fokus i planlægningen på stedbundne kvaliteter og stedspotentialer (Hansen et al 2015). I de senere år er formuleringen "stedssensitiv" (Sotarauta 2020) blevet præ-

senteret som et hjælpebegreb til at styrke et fokus på, at strategier for steder og lokalområder bør evne at koble opfattelser, behov og muligheder defineret både lokalt og fra omverdenen.

Planlægningen er derfor generelt udsat for et forandringspres fra mange sider og med en hastighed, der opleves som øget eller ligefrem accelererende. Dette understøttes yderligere af en tiltagende krisebevidsthed vedrørende klima, miljø, sikkerhed og sundhed, men det ses også vedrørende de steder og områder, der tabes af den økonomiske udvikling, og som oplever stigende sociale skævheder. Det er en krisebevidsthed, der medvirker til at presse disse store udfordringer ned i, og ind i, enhver tænkelig strategisk og planlægningsmæssig sammenhæng – også lokalt.

I international planlægningsforskning har ovenstående forskellige tendenser medvirket til kritik af, hvad der betegnes som traditionelle planlægningsopfattelser, der primært bygger på hierarkiske strukturer, myndigheder, regulering og skrivebordsplanlægning. I stedet har planlægningen i de sidste årtier søgt nye veje mhp. mere situationsorienterede, fleksible og faciliterende tilgange, der supplerer og rækker udover myndigheder og lovbundne instrumenter. Kritikken har bl.a. rod i konstateringer af, at kompleksiteten er vokset os over hovedet, og at myndigheder alligevel ikke alene har ressourcer og tilstrækkelig viden til at varetage alle de mål, vi sætter os i fællesskab. Mobilisering og realisering af ønskede forandringer kræver et væsentligt bredere samvirke mellem offentlige, markedsbaserede og civile aktører. (Healey 2010, Allmendinger 2017)

I den sammenhæng er teorier om nye situationstilpassede styrings- og planlægningsrum vokset frem. De er blevet betegnet som "soft spaces" med slørede "fuzzy" grænser og ofte lokaliseret mellem eksisterende myndighedsniveauer (Haughton et al. 2010) – men ikke desto mindre som virkningsfulde samlinger af strategiske aktører og aktiviteter. I starten, ca. fra 2010, blev begrebet hovedsageligt brugt til at karakterisere nye regionale og tværkommunale samarbejder, i dansk regi illustreret gennem business regions og byregioner. De var i praksis primært fokuserede på jobskabelse, erhvervsudvikling, branding og infrastrukturlobbyisme. Herved lagde disse nye regionale planlægningsrum sig tæt op ad neoliberale, entreprenante og vækstbaserede agendaer, hvilket er blevet udtrykt som en "businessification" af strategisk spatial planlægning (Olesen & Hansen 2020).

De nye planlægningsrum kunne i deres tilgang, både internationalt og i Danmark, karakteriseres ved at være frivillige, ikke-lovbundne og defineret ud fra en fælles opfattelse af behov mellem de involverede aktører. De kunne opstå

af forskellige årsager, f.eks. som forsøg på at: tilpasse sig ændringer i formelle strukturer (såsom reformen i 2007); bryde med traditionelle tilgange og eksperimentere med planlægningen; tilpasse sig nye funktionelle sammenhænge og en relationel geografi; undgå rigiditet i hidtidige organiseringer og søge effektivitet gennem nye netværk. (Allmendinger et al. 2015, Hansen 2018, Olesen & Hansen 2020)

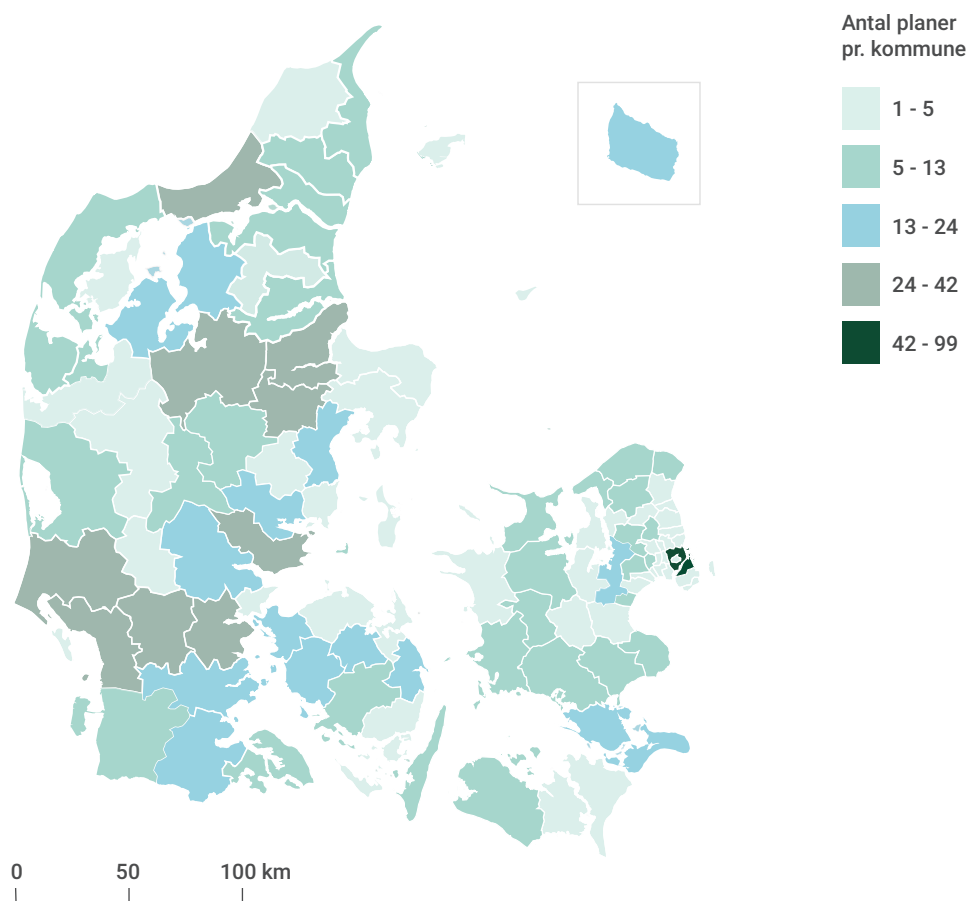
De fleste af disse karakteristika for nye planlægningsrum kan også genfindes i lokalt regi, og særligt i dansk kontekst. Fremvæksten af "udviklingsplanlægning" som udbredt fænomen i danske bydele, forstæder, oplandsbyer og landsbyer, mv. illustrerer dette tydeligt. Men disse mange nye lokale planlægningsrum i Danmark viser også en række andre træk end de regionale, hvilket gør dem særligt interessante og brugbare for denne artikels formål. Det diskuteres nærmere i næste afsnit.

Udviklingsplanlægning – skræddersyede og helhedsorienterede lokale planlægningsrum

De mange nye planlægningsrum for steds- og områdeudvikling på lokalt niveau er i øjeblikket ved at blive undersøgt nærmere i forskningsprojektet "Udviklingsplanlægning i Danmark - Planlægningsrum for bæredygtig stedsudvikling" ved Aalborg Universitet⁴. Se information om projektet i Hansen (2023) og Hansen et al. (2023). Projektet har valgt udviklingsplanlægning som et samlebegreb for et særdeles bredt fænomen, der dækker over bl.a. byudviklingsplaner, helhedsplaner, bydelsplaner, masterplaner, visionsplaner, strategisk-fysiske udviklingsplaner, lokale udviklingsplaner, mv. Til forskel fra de regionale samarbejder, der lægger sig mellem stat og kommuner, så ser det ud til, at de nye lokale planlægningsrum i højere grad supplerer og kombinerer eksisterende både lovbundne og ikke-lovbundne planlægningsrum på samme niveau. Det ses ved, at planerne hyppigt relaterer sig til kommune- og lokalplanlægningen og ofte også til andre typer af udviklingsplaner samt til sektorplaner. Samtidig karakteriseres udviklingsplanlægningen generelt ved at gå på tværs af flere sektorer og tænke i helheder i steds- og områdeudvikling.

Helt nye er disse planer dog ikke som fænomen i dansk planlægning. Allerede fra 1980'erne begyndte nogle kommuner at supplere den ellers nye kommune-

planlægning med andre planer, der skulle påvirke byudvikling. F.eks. "grønne" og "blå" planer, der skulle hjælpe med at se kommuneplanlægningen ud fra bestemte perspektiver og på tværs af plan- og rammeområder i byen. Fra 2009 og nogle år frem, blev nye lokale planlægningsrum betegnet via termer som "mellemformsplaner" og "mellemformsplanlægning", fordi de typisk lagde sig på et niveau mellem kommunens planstrategi og lokalplanerne. Altså på et niveau som normalt blev modsvaret af kommuneplanlægningens rammedel. Dette er fortsat tilfældet i et betydeligt omfang, men i dag ses en større spredning, så disse ikke-lovbundne lokale planlægningsrum også kan dække f.eks. en hel kommune eller by, et område på tværs af en kommuneegrænse, eller mindre områder der snarere modsvares af et lokalplanområde.

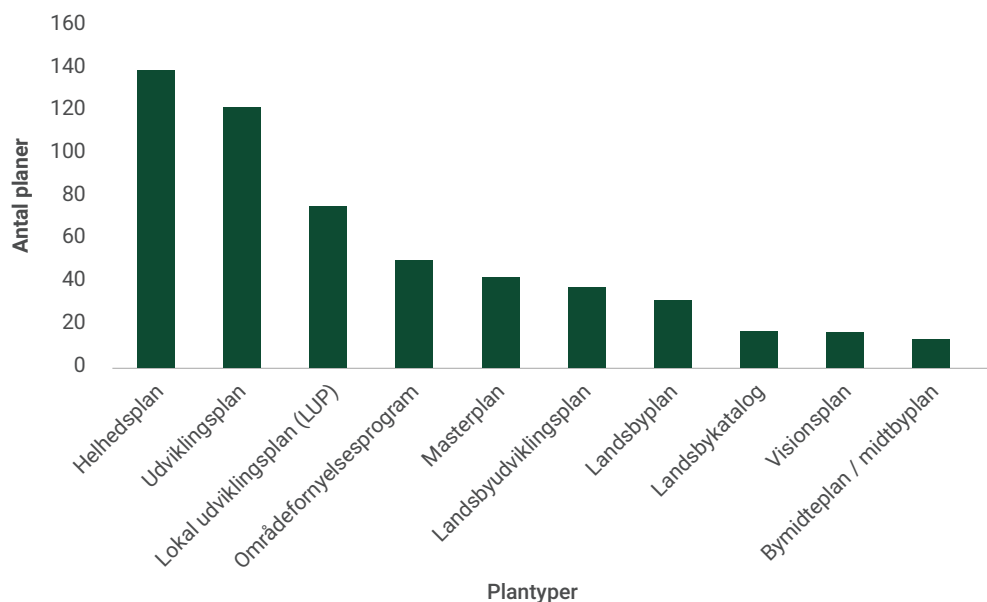

Figur 4: Antal helhedsorienterede planer for steds- og områdeudvikling pr. kommune. Der er stor variation, som ikke blot kan henføres til kommunestørrelser (befolkningsmæssigt og administrativt), men snarere til forskelle i plankulturer. Kilde: Forskningsprojektet "Udviklingsplanlægning i Danmark - Planlægningsrum for bæredygtig stedsudvikling", Aalborg Universitet: <https://www.plan.aau.dk/up>. Se mere i Kunnerup et al (2024).

I en omfattende screening af hele landet (Kunnerup et al. 2024), har det vist sig, at der pt (2024) kan identificeres mindst 1.090 "udviklingsplaner" i Danmark, og at de kan findes i samtlige kommuner. Screeningen fokuserede kun på helhedsorienterede planer for steder og områder, dvs. ikke på de mange sektororienterede ikke-lovbundne planlægningsrum der også findes derude, såsom "grønne" og "blå" planer, mobilitetsplaner, mv. Det er indtrykket, at resultatet ved sådan en udvidet screening ville have resulteret i flere tusinde planer og ikke-lovbundne lokale planlægningsrum.

De mange planer fordeler sig på 127 forskellige typer af planer. De hyppigste plantypebetegnelser er helhedsplan, udviklingsplan og lokal udviklingsplan. 86 af plantyperne er unikke og bliver kun brugt som type i én kommune. Det indikerer en betydelig trang til at tilpasse planprodukterne til stedet. Der kan dog også konstateres en tendens til at opbygge planmodeller og planlægningstilgange, hvor en plantype anvendes mere end én gang – 35% af alle planerne er udtryk for en planmodel. Dertil har 32 % af kommunerne skabt mindst én model for udviklingsplanlægning. Endelig er det interessant at konstatere, at kommuner-

De 10 mest fremtrædende plantyper (antal planer)

Figur 5: De 10 mest fremtrædende plantyper (antal planer på tværs af kommunerne). De mest hyppige plantyper anvendes ofte også som planmodeller af kommunerne, dvs. at kommunen "genbruger" plantypen som lokalt koncept. Kilde: Forskningsprojektet "Udviklingsplanlægning i Danmark - Planlægningsrum for bæredygtig stedsudvikling", Aalborg Universitet: <https://www.plan.aau.dk/up>. Se mere i Kunnerup et al (2024).

ne selv er hovedaktører på langt de fleste af planerne. Trods varetagelsen af en allerede omfattende lovbunden planlægningskompetence gennem planstrategier samt kommune- og lokalplanlægning, så vælger kommunerne altså frivilligt at supplere med et stort omfang af ikke-lovbundne planer.

Ved et nærmere blik på indholdet og selvforståelsen i de mange planer viser det sig, at der ikke er ensartede definitioner af plantyper på tværs af kommunerne. En begrebsforklaring, der i den ene kommune omhandlede masterplaner, kunne være næsten identisk med en beskrivelse af en helhedsplan i en anden. Og forståelsen af tilsyneladende samme plantype (ud fra titel) kan være væsensforskellig på tværs af kommuner. Dertil gives den samme plan ofte forskellige navne eller benævnes som forskellige plantyper inde i planens egen tekst – altså at samme plan f.eks. kaldes både en helhedsplan og udviklingsplan. Der er med andre ord risiko for begrebsforvirring blandt de aktører, som producerer og/eller anvender planprodukterne.

Til gengæld viser det sig, at mange af planerne, uafhængigt af deres betegnede plantype, ser ud til at være enige om en række nøgleord, når de skal beskrive sig selv. F.eks. dukker følgende begreber op igen og igen: strategisk, brugerdriven, helhedsorienteret, dynamisk og fleksibel. Det er interessant, fordi det kan indikere, at planerne trods deres forskellige betegnelser som type forsøger at signalere og ville det samme. Det kan hævdes at være et forsøg på at sætte ord på det brede udviklingsplanlægningsfænomen i Danmark snarere end at handle om at definere specifikke typer.

Det ser også ud til, at mange planer forsøger "at blødgøre planlægningsbegrebet, så man trods brug af betegnelsen "plan" samtidig ønsker at signalere, at der ikke er tale om en plan i traditionel og måske mere fastlåst og rigid forstand. Det er ikke så meget en plan, at det gør noget. Man skal derimod ofte forstå som læser, at der er tale om et mere fleksibelt og bøjeligt instrument, der er åbent for diskussion" (Kunnerup et al 2024, 27).

Udviklingsplanerne signalerer i mange tilfælde derved en distance til den eksisterende traditionelle planlægning, underforstået kommune- og lokalplanlægningen. Det er naturligvis interessant, eftersom kommunen er aktør på begge. Distancen varetages dog med en vis finfølelse, da udviklingsplanerne ofte refererer til kommune- og lokalplanlægningen som afgørende instrument for betydelige dele af planlægningen. I stedet tyder det på, at armslængden til den traditionelle planlægning handler om sprogbruget og nærheden til borgerne. Kommune- og lokalplanlægningen er (lov)bundet af at skulle ende med at formulere utvetydige retningslinjer og bestemmelser, der ikke kan misforstås af

grundejere. Denne areal- og legalitetsorientering er en stor styrke og en grundsten i det danske plansystem, som ingen anfægter. Tværtimod. Det giver basal troværdighed og tilregnelighed for alle parter. På den anden side kan det deraf nødvendige ofte teknisk-rationelle, fysisk-funktionelle og juridiske "regulerings-sprog" volde problemer for borgerne og andre udviklingsinteressenter. De kan føle, at planlægningen er skrevet af fagfolk og til fagfolk. Her tilbyder udviklingsplanlægningen (og således altså oftest også kommunen), at der kan anvendes et bredere og mere borgernært sprog, som ikke med det samme lader sig begrænse af f.eks. de muligheder og begrænsninger, som lokalplanlægningen giver som virkemiddel.

Figur 6: Borgerne vil gerne være mere med i planlægningen af deres nærområde. Nogle gange viser det sig på bagkant som reaktion på et planudspil – som her hvor et udviklingsprojekt for "Vandbakken" i Aalborg mødte så kraftig borgermodstand, at forslaget blev taget af bordet. I andre tilfælde involveres borgerne fra starten og bidrager mere proaktivt via forskellige dialogbaserede fora, f.eks. ifm. "byudviklingsplaner" der også fungerer som koncept i Aalborg Kommune. Samme kommune har typisk vidt forskellige eksempler på tilgange til borgerinddragelse og -medbestemmelse. Forskellene opstår ofte pga. situationsbundne forhold, såsom pludseligt opståede udviklingsmuligheder, hvor også planlæggerne kommer "på bagkant" og må hjælpe med at reparere forholdet til borgerne efterfølgende.

Udviklingsplanlægningen arbejder ofte også med andre typer af organiseringer af planprocessen og planarbejdet end via den lovbundne planlægning. Mange planer laves i tæt samarbejde med borgere og tilknyttes gerne lokalråd, samråd, o.lign., med repræsentanter fra lokalsamfundet. Investorer, developere og diverse interesseorganisationer finder også ofte vej ind i disse planlægningsrum. Det ser ud til at motivere og engagere parterne og skabe muligheder for det ejerskab og den forankring, som ofte italesættes som afgørende for etablering af legitimitet bag planlægningen.

Endelig kan det konstateres, at udviklingsplanlægningen breder sig over mange temaer og problemstillinger, der ikke kun afspejler tanker om økonomisk vækst sådan som de regionale planlægningsrum tenderede imod. Vækstparadigmer

Figur 7: "Cold Hawaii", her med kig på Nørre Vorupør, er blevet et stærkt eksempel på, at store visioner og små lokalsamfund kan mødes i fornyet udvikling. Det var ikke sket uden en betydelig brug af, samt innovation og evolution i, udviklingsplanlægning over mange år samt samarbejde mellem mange forskellige lokale ildsjæle og kræfter samt udefrakommende aktører.

er ganske vist til stede og ser ud til at drive dele af udviklingstænkningen frem i de nyere lokale planlægningsrum. Men de skiller sig også ud ved oftest at have et stærkt fokus på lokalsamfundet og udvikling af lokal sociale, kulturelle og miljømæssige kvaliteter.

Således illustrerer disse lokale planlægningsrum, med deres udviklingsplaner, adskillige af de aspekter, som er blevet fremhævet af "soft spaces" litteraturen. Udviklingsplanlægningen kan i nogle sammenhænge ses som en tilpasning efter reformen i 2007, hvor mange kommuner blev lagt sammen og blev større. Det har fået mange lokalsamfund til at føle en større afstand til kommunen, og her har de nye planlægningsrum kunnet udfylde en rolle ved at fungere som en slags "lokal planstrategi". Dertil viser udviklingsplanlægningen en klar tilbøjelighed mod at tilpasse sig lokal geografi og diskussioner om stedsidentitet, f.eks. i bydele og landsbyer.

Udviklingsplanlægning og ikke-lovbundne lokale planlægningsrum er altså blevet et særdeles populært fænomen. Denne frivillige og behovsdefinerede planlægning er særligt sensitiv overfor situations- og stedsspecifikke forhold samt sociale og miljømæssige agendaer. Den ser derfor ud til at imødekomme et behov, der i årtier har været udtrykt i lokalsamfundsstudier. Her har forskere længe påpeget et behov for, at udviklings- og planprocesser bliver bedre til at integrere situations-specifik lokal viden. Dette bør ske ved i højere grad at give borgerne en stemme og facilitere tættere samarbejde mellem borgere, investorer, developere og planlæggere (Davidoff 2016; Natarajan 2017).

Udviklingsplanlægning ser altså ud til at handle om at arbejde i nogle overskuelige helheder og sammenhænge, der giver mening for borgerne. Styrkerne ved tilgangen ligger bl.a. i evnen til at opfange lokal viden og diskussioner om stedsidentitet og samtidig kunne koble dette til større strategiske dagsordener. Dette tiltrækker både udefrakommende investerende kræfter samt lokale ressourcer og engagement. Tilsammen tyder det på, at sådanne tilgange kan medvirke til brobygning, etablering af bredere accept og ejerskabsfølelse samt en mere smidig implementering.

Det er dog også udfordrende at koordinere og lede denne slags planlægningsrum. Koblingerne til eksisterende planlægning kan være utydelige, og det stiller store krav til tværsektorielt samvirke og lokal organisering. Udviklingsplanlægning kræver dygtigt lederskab og betydelig indsigt i forskellige måder at organisere og drive denne slags processer. Der skal ofte arbejdes indgående med forventningsafstemning, sikring af lokal repræsentation, gennemsigtighed og fastholdelse af engagement over tid.

Figur 8: Rundt i mange danske byer har "midlertidige" projekter og planlægning illustreret, at borgerne gerne medvirker til at demonstrere nye mere miljøvenlige og sociale anvendelser af byens rum – som her i Karolinelund i Aalborg.

Men når det (tilsyneladende) lykkedes, ser det ud til, at disse lokale ikke-lovbundne planlægningsrum rummer et stort potentiale for integration af nye hensyn i planlægningen, herunder klimaaspekter. Udviklingsplanlægningen ser ud til at arbejde i præcis de sammenhænge og formater, der i øjeblikket anses som den lokale klimaplanlægnings nødvendige næste skridt. Det handler bl.a. om et fokus på bedre integration med planlægningen i bydele, bymidter, forstæder, landsbyer, mv. Det handler om at aktivere fællesskaber og borgerne på lokalt niveau. Og det handler om at arbejde tværsektorielt, helhedsorienteret og dialogbaseret.

Arbejder udviklingsplanlægning med klimahandlen?

Klimaaspekter er så småt ved at finde vej til lokal udviklingsplanlægning. Det vil sige i planer, der ikke er betegnet som klimahandlingsplaner, men hvor det kan konstateres, at klimadagsordenen eksplicit indbygges i helhedsorienterede steds- og områdeudviklingsplaner.

Der er flere eksempler rundt om i Danmark, hvor klimavinklen spiller en rolle i udviklingsplanlægningen og i helhedstænkende planlægningsrum i nærområder. Se f.eks. de to beskrivelser af Dragør og Middelfart på de næste sider. Det foregår dog endnu i et meget begrænset omfang, og dertil sker det næsten udelukkende ifm. klimatilpasningstiltag. Udviklingsplanlægning for steds- og områdeudvikling mangler generelt et fokus på klimaarbejdet og i særdeleshed på CO₂-reduktioner. Dette er bemærkelsesværdigt, eftersom kommunerne via deres egne klimahandlingsplaner er kommet i gang med at identificere en række lokalt orienterede indsatser, som kan medvirke til CO₂ reduktioner. Det drejer sig f.eks. om mobilitetsløsninger, energigireoveringer, cirkulær økonomi, affaldsløsninger, information og undervisning i klimarigtig adfærd, mv. (KL 2023). F.eks. har Aarhus Kommune som led i sin mobilitets-politik en "Grøn Transportplan", der er en del af en indsats for at blive CO₂ neutral i 2030. Samtidig har kommunerne, som før nævnt, selv udtrykt tydeligt behov for at bringe klimaarbejdet tættere på den type kontekst, som udviklingsplanlægningen arbejder i. Med andre ord synes der at være "en åben dør", hvor kommunerne kan anvende den innovation, de allerede har demonstreret i egne lokale planlægningsrum til at koble klimaarbejdet betydeligt bedre til steds- og områdeudviklingen. Derfor vil det sidste afsnit fra side 24 give nogle opsummerende anbefalinger til dette.

MORGENDAGENS DRAGØR

I Dragør er der udarbejdet en udviklingsplan, "Morgendagens Dragør – Klimarobust kystkommune", der fokuserer på klimasikring gennem fokus på bearbejdning af kystlandskabet i respekt for kulturarv og livet i byen. Gennem en vision, strategisk plan, fysisk plan, økonomisk plan og en tids- og etapeplan italesættes et fokus på samtaler på tværs af matrikler, fag, myndigheder og det private. (Arkitema et al 2021)

Planlægningen viser blandt andet, hvordan diskussioner om kystsikring kan kobles med "merværdier" såsom naturudvikling, byudvikling og fornyelse af stedsfortællinger i samvirke med borgerne. "Social resiliens"⁵ bruges i planen som et begreb for Dragørs evne til at komme videre i lyset af trusler fra havstigninger. Det indebærer bl.a. stærke lokale institutioner og foreninger samt bearbejdning af gensidig tillid mellem borgere og myndigheder via borgerinddragelse. Planlægningen illustrerer derved en socialt bevidst og lokalsamfundsudviklende tilgang som udgangspunkt for fysisk-funktionelle løsninger. Endelig nævner planen, at den ikke erstatter, "men supplerer og spiller sammen med de klassiske, kommunale plandokumenter".

Figur 9: Arkitema, COWI & Dragør Kommune (2021) Morgendagens Dragør – Klimarobust kystkommune. Udviklingsplan. Her planens forside.

MULIGHEDERNES MIDDELFART

Figur 10: Middelfart Kommune har mange forskellige initiativer og virkemidler i arbejdet med klimaaspekter. Et af virkemidlerne er denne udviklingsplan, "Mulighedernes Middelfart", hvor begrebet "liveability" og klimalaboratoriet bruges som rygrad i at styrke Middelfart midtby. Der sker gennem fire strategier med fokus på at: vise vejen "fremad" (i fællesskab og samarbejde), "fortætte", "forny" og "forbinde". (Middelfart Kommune & CFBO 2018).

Middelfart Kommune er efterhånden blevet kendt i både planlæggerkredse og offentligheden for deres fokus på at skabe større bredde i klimaplanlægningen. Ud over arbejdet med klimahandlingsplanlægning er der etableret et Klimalaboratorium⁶, og kommunen er vært for det årlige Klimafolkemøde, som gennem en meget bred vifte af aktiviteter (debatter, stande, workshops, møder, events, samvær, mv.) bringer alle tænkelige typer aktører og interesser sammen. Der arbejdes også med integration af klima i den lokale undervisning, og kommunen har talrige konkrete projekter, der f.eks. indebærer eksplicit klimaorienteret planlægningsaktivitet i by- og boligudviklingen. Klimamål har også fundet vej til lokal udviklingsplanlægning, f.eks. i "Mulighedernes Middelfart – Udviklingsplan for Middelfart Midtby" (Middelfart Kommune 2018).

Det er den brede indsats på tværs af sektorer, aktører og mange typer af projekter og indsatser, der særligt karakteriserer den lokale klimainsats i Middelfart. Og det er i særdeleshed forsøget på at gøre klimaarbejdet til et socialt og kulturelt forehavende og som nærværende blandt borgere og lokalt erhvervsliv, der gør Middelfart til et lærerigt eksempel.

"MULIGHEDERNES MIDDELFART"

KLIMALABORATORIUM & LIVEABILITY

Det er Byrådets ambition at styrke Middelfart Midtby som Klimalaboratorium og arbejde mere målrettet med liveability. Det vil vi gøre ved at indarbejde Klimalaboratoriet og liveability i midtbyen og gøre ambitionen til vigtige delmål under visionen.

Vi vil samtidigt sikre, at både Klimalaboratoriet og liveability bliver en vigtig del af byens udvikling ved at indtænke ambitionen i alle nye projekter i midtbyen.

STRATEGIER & PROJEKTER

Vi peger på 4 strategier som de overordnede rettelinjer for midtbyens udvikling.

Til strategierne følger en række projekter, indsatser og projektbobler, som omsætter strategierne til virkelighed.

Figur 11: Der efterspørges generelt en bedre forbindelse mellem klimahandlingsplanlægning og planlægningen for bl.a. bydele og bymidter. I Middelfart har man forsøgt at integrere netop disse tilgange i planlægningen for midtbyen (Middelfart Kommune & CFBO 2018, s.7).

Aktivering af klimaaspekter i udviklingsplanlægning - anbefalinger

De få eksempler ovenfor illustrerer, at udviklingsplanlægning og nye helhedsorienterede lokale planlægningsrum kan anvendes til at integrere klimahensyn på måder, der er betydeligt mere borgernære og lokalsamfundsvenlige. Herigennem kan skabes en væsentlig lokal opbakning og et bredt ejerskab til klimainitiativer. Samtidig rummer udviklingsplanlægningen mange kræfter og koordinationsmuligheder, der er vanskelige at aktivere i andre planlægningsaktiviteter, og som kan komme en bredere lokal klimahandlen til gavn.

Klimahandlingsplanerne er allerede godt i gang med at identificere konkrete initiativer for et klimaarbejde, der både arbejder med tilpasning og forebyggelse. Det er oplagt at indarbejde disse initiativer i udviklingsplanlægningen og i de mange lokale planlægningsrum, som allerede eksisterer rundt om i hele landet. **Kort sagt, så rummer udviklingsplanlægningen de kræfter, som lokal klimahandlen har brug for.** Det er kræfter, der er innovative, faciliterende, samskabende, inkluderende, engagerende, osv., og som kan integrere nogle af vores største fælles udfordringer i borgernes hverdag. Dette kan formuleres via tre tips til kommunerne:

TRE TIPS TIL KOMMUNERNE

1.

Tænk klimainitiativer ind i de helheder, der allerede arbejdes med lokalt – indarbejd klima i den eksisterende udviklingsplanlægning og fra start i fremtidige udviklingsplaner!

Udviklingsplanerne er en indgangsdør til at få mere ud af lokal viden, lokale ressourcer og netværk samt investorer. De kan aktivere de kræfter, som man gerne vil have i spil, og de kan skabe den nødvendige tværgående koordination. Udviklingsplanlægning kan også opbygge den nødvendige sociale accept eller en "social kontrakt" bag klimaløsninger i et lokalområde. Kommunerne har allerede kastet denne planlægningsbold op i luften i mere end tusinde tilfælde – grib den og brug den til klimaintegration!

2.

Brug udviklingsplanlægningen til at forny og integrere klimamål bedre i kommuneplanlægningen.

Kommunernes planstrategier har i stigende grad indarbejdet nye mål om bæredygtighed og klima. Men længere nede i kommune- og lokalplanlægningen findes i et stort omfang op til 30-40 år gamle formuleringer, der afspejler gårsdagens udviklingstanker, og som ikke diskuterer CO₂ og klimatiltag. Klimaorienteret udviklingsplanlægning kan bruges som et væsentligt skridt til at forny den lovbundne planlægning på disse niveauer – både i redegørelsesdele, rammer og retningslinjer. Udviklingsplanlægning bruges allerede til fornyelse af kommuneplanlægning for bydele, bymidter, oplandsbyer, mindre byer, landsbyer, mv. i mange kommuner – det er blot et spørgsmål om bringe klimaaspekter ind i disse sammenhænge.

3. Fokusér på stedssensitive tilgange og overskuelige helheder i det lokale klimaarbejde.

Vær forsigtig med at ensrette lokalt klimaarbejde for meget og presse et fælles sprog ned over lokalområder. "Det lokale" har allerede et sprog samt stedsunikke kapaciteter og kulturer for samvirke, som indeholder en væsentlig kraft til handlen. En stedssensitiv tilgang indebærer dog også den antagelse, at lokalområder har fordel af at udvikle sig i et samspil med omverdenen. Det er derfor vigtigt, at der etableres åbninger for og understøttes med læring fra omgivelserne. Udviklingsplanlægning er typisk stedssensitiv, fordi den ofte viser sig at både efterspørge og give mulighed for kobling af stedbundne og udefra kommende perspektiver. Udviklingsplanlægning er desuden velegnet til at finde overskuelige og situationstilpassede helheder for både borgere, planlæggere, politikere, investorer, mv. Skarpe "stedsblinde" klimainitiativer formuleret ovenfra vil sandsynligvis møde lige så skarp modstand nedefra, hvis de fremstår for standardiserede og uden tydelig relevans for lokale forhold. Udviklingsplanlægning kan anvendes til i fællesskab med lokalsamfundet at diskutere hverdagslivets overskuelige helheder, hvori integration af klimahandlen kan give mening lokalt og bogstaveligt talt "finde sted".

Der er brug for yderligere vidensopbygning og konkrete lokale projekter, der ser nærmere på integration af klimaaspekter i de mange ikke-lovbundne lokale planlægningsrum for steds- og områdeudvikling – altså i det som her i artiklen er blevet kaldt udviklingsplanlægning. Det er planlægningsrum, der arbejder stedssensitivt og situationstilpasset, men med øje for kobling til større strategier og mål samt til eksisterende planlægning. De har demonstreret et vist værd, men der er også brug for at undersøge, hvordan udfordringer med udviklingsplanlægning håndteres i praksis, når klimaaspekter trænger sig på.

Der er således ikke nødvendigvis brug for nye og flere plantyper. Denne artikel peger på, at der eksisterer masser af plantyper og planlægningstilgange, som har vist sig merværdiskabende, dygtige til at håndtere kompleksitet og med mulighed for at kunne gøre klima nærværende i lokalområder. Det handler om at gribe bolden⁷ og bruge den planlægningsmæssige innovation og virkelyst, der for længst har vist sig derude, til at bearbejde de store spørgsmål bedre. Redskaberne er der, de er ikke ens, de er tilpasset steder og mennesker. Stil derfor krav til klima- og bæredygtighedsaspekter i stedsudviklingens mange planer – og lad det forplante sig ind i den lovbundne planlægning!

Referencer

- Allmendinger P (2017) *Planning Theory*, Third edition, Palgrave, UK.
- Allmendinger P, Haughton G, Knieling J (eds) (2015) *Soft Spaces in Europe: Re-negotiating Governance, Boundaries and Borders*. Abingdon: Routledge.
- Arkitema, COWI & Dragør Kommune (2021) *Morgendagens Dragør – Klimarobust kystkommune*. Udviklingsplan.
- Arnstein S R (1969) *A Ladder of Citizen Participation*, Journal of the American Planning Association, Vol. 35, No. 4, pp. 216-224.
- Barca F, McCann P & Rodríguez-Pose A (2012) *The case for regional development intervention: Place-based versus place-neutral approaches*, Journal of Regional Science, Vol.52, no.1, 134-152.
- CONCITO & Realdania (2024) *Klimatilpasning i danske kommuners klimahandlingsplaner*, rapport forfattet af Lind M H og Hansen K E E i samarbejde med Wejs A og Henriques M S, CONCITO & Realdania.
- Cresswell T (2015) *Place: an introduction*, Vol. 2, Wiley Blackwell.
- Davidoff P (2016) *Advocacy and Pluralism in Planning*. In Fainstein S. S. & Defilippis J. (red.) *Readings in Planning Theory* (pp. 427–442). John Wiley & Sons, Ltd.
- Hansen C J, Kristensen N G, Elle M & Bodum L (forthcoming 2025) *Building place-sensitive perspectives between strategy and participation – a planning doctrine in the making*, chapter 4 in Freudendal-Pedersen, Iuel-Stissing, Galland (eds.) *Planning for Urban Sustainability*, Edward Elgar Publishing, UK.
- Hansen C J, Halkier H, James L, Kunnerup F D, Aaen M (2023) *Udviklingsplanlægning – et passende planlægningsrum for bæredygtig stedsudvikling?* Teknik & Miljø, Oktober.
- Hansen C J (2023) *Hvad kan de mange nye planer for stedsudvikling?* Byplan Nyt 3.
- Hansen C J, Azzopardi E, Béguier I, Ferguson L, Flannery W and Frangoudes K (2022) *Building planning spaces for the integration of coastal and maritime cultural heritage in local and regional spatial development*, Maritime Studies. <https://rdcu.be/cJ8K0>
- Hansen, C J (2018), *The New DNA of Danish spatial planning culture*, in Kristjansdottir, Sigríður (ed.) *Sustainable Planning Policy and Practice in the Nordic Countries*, Routledge.
- Hansen, C J, Drejer I, Laursen L H (2015) *På vej mod Steddreven Innovation? Stedskvaliteter, erhvervsmuligheder og vækst i Nordjylland*, Forskningsformidlingsrapport, Aalborg Universitet.
- Haughton G, Allmendinger P, Counsell D (2010) *The New Spatial Planning: Territorial Management with Soft Spaces and Fuzzy Boundaries*, Abingdon: Routledge.
- Healey P (2010) *Making Better Places. The Planning Project in the Twenty-First Century*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- Iris Group (2024) *Evaluering af DK2020 – Klimaplaner for hele Danmark*, udarbejdet for Realdania, KL, Regionerne, CONCITO og C40.
- Jensen E H, Jørgensen G, Møller K H, Winther L, Partoft M og Albertsen N (eds.) (2013) *Den grænseløse by*, Center for Strategisk Byforskning.
- Kommunernes Landsforening (2023) *Oversigtskatalog over kommunernes klimahandleplaner*, KL. Se www.kl.dk.

- KTC, Concito, Gate21, Dansk Byplanlaboratorium (2021) *Klimamål og planlægning*, hæfte redigeret af Anna Esbjørn A, Jensen E H og Enevoldsen S, KTC, Concito, Gate21 og Dansk Byplanlaboratorium.
- Kunnerup F D, Hansen C J, Halkier H, James L, Aaen M (2024) *Udviklingsplanlægning i Danmark – Undersøgelse af ikke-lovbundne planer for steds- og områdeudvikling*, Byplan Nyt 2.
- Lund D (2009) *Mellemformsplaner – hvad er det?* Byplan nr. 1, side 4-9, Arkitektens Forlag.
- Madanipour A & Davoudi S (2015) *Localism: Institutions, Territories, Representations*, chapter 2 in: Davoudi S. & Madanipour (eds.) *Reconsidering Localism*, Routledge, Abingdon. Pp. 10-27
- Middelfart Kommune & CFBO (2018) *Mulighedernes Middelfart – Udviklingsplan for Middelfart Midtby*, Middelfart kommune.
- Natarajan, L. (2017). *Socio-spatial learning: A case study of community knowledge in participatory spatial planning*. *Progress in Planning*, 111, 1–23.
- Olesen K. & Hansen C J (2020) *Introducing Business Regions in Denmark: The 'Businessification' of Strategic Spatial Planning?* *Journal of Environment and Planning C: Politics and Space*, Vol. 38(2).
- Post A (2009) *Mellemformsplaner og kommuneplanrammer*, Byplan nr. 2, side 16-21, Arkitektens Forlag.
- Sehested K (2013) *Planlægning og styring i den grænseløse by*. Kapitel i Jensen, E. H. et al (eds.) *Den grænseløse by*, Center for Strategisk Byforskning, Københavns Universitet. Side 113-129.
- Sotarauta M (2020) *Place-based Policy, Place Sensitivity and Place Leadership*, Sente Working Papers 46/2020, RSA Place-based Policy Expo: *Enhancing Relevance, Sharpening Our Understanding*.

Noter

¹ "DK2020 – Klimaplaner for hele Danmark" projektet var baseret på et partnerskab mellem KL, regionerne, Realdania og med CONCITO og C40 Cities som videnspartnere. Se <https://realdania.dk/projekter/dk2020>.

² "C40 Cities" er et globalt netværk af storbyer med fokus på at håndtere klimakrisen, se <https://www.c40.org>.

³ Klimaalliancen står på skuldrene af DK2020 og er et femårigt partnerskab mellem KL, Realdania og regionerne mhp. at danne ramme om et fælles udviklingsrum for det omfattende omstillingsarbejde, som venter kommuner og regioner på vejen mod klimaneutralitet senest år 2050, se <https://realdania.dk/projekter/klimaalliancen>.

⁴ Forskningsprojektet "Udviklingsplanlægning i Danmark - Planlægningsrum for bæredygtig stedsudvikling" gennemføres af forskere ved Aalborg Universitet (projektleder og kontaktperson Carsten Jahn Hansen, jahn@plan.aau.dk) og finansieres af Realdania, Aalborg Universitet og Dansk Kyst- og Naturturisme. Projektet undersøger udfordringer og muligheder ved anvendelse af udviklingsplanlægning i Danmark. Hensigten er at hjælpe planlæggere og udviklingsmedarbejdere til at skabe overskuelige planlægningsrum for bæredygtig stedsudvikling, der er strategiske, borgernære og realiserbare. Se mere om projektet og dets hold af forskere på <https://www.plan.aau.dk/up>. Se desuden kommunikation om projektet i Hansen (2023) og Hansen et al. (2023) samt foreløbige resultater i Kunnerup et al. (2024).

⁵ I Arkitema et al (2021) defineres social resiliens således: "Social resiliens defineres og bruges forskelligt på tværs af videnskabelige discipliner. I denne sammenhæng dækker den over 'et samfunds eller en gruppes evne til at komme sig efter en krise eller et chok'. Emner der har haft fokus indenfor social resiliens i Udviklingsplanen er: et integreret beredskab, risikoreduktion gennem viden om sårbarhed og konsekvenser, skabe stærke lokale institutioner og foreninger, tillid til myndigheder og borgere imellem gennem borgerinddragelse, samt kollektiv problemløsning" (ibid, s.9).

⁶ Se Klimalaboratoriet Middelfart <https://klimalaboratoriet.middelfart.dk>.

⁷ Tak til Ellen Højgaard Jensen for i forbifarten i en samtale om udviklingsplanlægningens potentiale til klimaintegration at undre sig over, "hvorfør ingen har grebet den bold før?".

"Udviklingsplanlægningen ser ud til at arbejde i præcis de sammenhænge og formater, der i øjeblikket anses som den lokale klimaplanlægnings nødvendige næste skridt."

Carsten Jahn Hansen

PLAN 22+